

2.8.2022

Sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja

Lausunto kaupunginhallitukselle luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

HEL 2022-008197 T 03 00 00

Sosiaali- ja terveystoimiala esittää lausuntonaan sisäministeriön luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi seuraavaa.

Laki kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta (vastaanottolaki)

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi (jäljempänä luonnos) on myönnettä, että se parantaa ihmiskaupan uhrien asemaa ja oikeuksia heikentämällä auttamisen kytkentää rikosprosessiin ja vahvistamalla sen kytkentää uhrin avun tarpeeseen. Auttamisjärjestelmän kautta saatavan avun vahva yhteys rikosprosessiin johtaa käytännössä siihen, että osa avun tarpeessa olevista ihmiskaupan uhreista ei hakeudu auttamisjärjestelmään, josta on tullut korostuneesti ihmiskaupparikosten asianomistajia auttava järjestelmä.

Vastaanottolain 4 §:ään ehdotetaan lisättäväksi 2 momentiksi säännös sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännön soveltamisesta sellaisiin ihmiskaupan uhreihin, joilla on kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta. Säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan soveltamisen koskevan auttamisjärjestelmässä olevia uhreja (s. 37). Tämä ei oletettavasti ole säännöksen tarkoitus.

Säännöksen perusteluissa todetaan myös, että sosiaali- ja terveydenhuollon yleislainsäädännön perusteella ihmiskaupan uhreille järjestettävien palvelujen lisäksi palveluja voidaan järjestää vastaanottolain perusteella. Tämä on todettu myös luonnoksen kohdassa 2.1.1 Ihmiskaupan uhrin erityisasema palvelujen saajana (s. 6).

Näitä palveluja ei kuitenkaan määritellä voimassa olevassa vastaanottolaissa eikä myöskään luonnoksessa.

Luonnoksen 35 §:ssä on säännökset ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisjärjestelmään ottamisesta ja 38 f §:ssä auttamisjärjestelmästä poistamisesta.

2.8.2022

Sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja

Auttamisjärjestelmään ottamisen edellytyksenä on, että henkilön olosuhteita koskevan arvioinnin perusteella tunnistetaan, että hän voi olla ihmiskaupan uhri ja että hän on auttamistoimien tarpeessa.

Voimassa olevassa ihmiskaupan uhrin varsinaista tunnistamista koskevassa 38 §:ssä tunnistaminen perustuu esitutkintaviranomaisen tai syyttäjän rikosoikeudelliseen arvioon. Luonnoksen mukaan kyse ei olisi ihmiskaupparikoksen uhrista, vaan ihmiskaupan uhrista. Tällöin on mahdollista, että ihmiskauppa määrittyy eri tavalla auttamisjärjestelmän päätöksenteossa kuin rikosoikeudellisesti. Silloin myös korostuu tarve ihmiskaupan määrittelyn monialaiseen tarkasteluun ja siihen, miten määritellään yhteiskunnassa ilmenevät uudet hyväksikäytön muodot. Luonnoksen mukaan ihmiskaupan määrittelee Joutsenon vastaanottokeskuksen ylläpitämä auttamisjärjestelmä yksin, koska päätöksenteon tukena tällä hetkellä toimivaa monialaista asiantuntijaryhmää koskeva 38 c § esitetään kumottavaksi.

Auttamisjärjestelmään ottamisen edellytyksenä olisi luonnoksen mukaan lisäksi auttamistoimien tarve ja perusteena järjestelmästä poistamiselle auttamistoimien tarpeen päättyminen. Auttamisjärjestelmästä poistaminen on ongelma oleskeluluvattomille ihmiskaupan uhreille verrattuna muihin henkilöihin, jotka saavat tarpeen mukaiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut auttamisjärjestelmästä poistamisesta huolimatta.

Ihmiskaupan uhrin oikeuksien kannalta on olennaista, miten auttamistoimien tarve tunnistetaan ja miten sitä arvioidaan. Vastaanottolain 38 b §:n 3 momentin mukaan auttamistoimet järjestetään ihmiskaupan uhrin yksilöllisen tuen tarpeen arvioinnin perusteella. Tällöin tulee ottaa huomioon uhrin iästä, turvattomasta asemasta sekä fyysisestä ja psyykkisestä tilasta johtuvat erityistarpeet sekä uhrin ja auttamistoimia järjestävien turvallisuus.

Auttamistoimien tarpeen arviointia olisi toimialan näkemyksen mukaan säänneltävä täsmällisemmin, kuten esimerkiksi palvelutarpeen arviointia koskevissa sosiaalihuoltolain 36 ja 37 §:ssä.

Lisäksi auttamisjärjestelmään ottamisen tarveharkinta jää hyvin pienen viranomaistoiminnon sisäiseksi määrittelyksi. Toiminnan läpinäkyvyys tulisi varmistaa ja vahvistaa monialaisuutta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisessa että palvelutarpeen arvioinnissa.

Sosiaalihuoltolaki

Luonnoksessa todetaan, että hallitusohjelman mukaan sosiaali- ja terveydenhuoltolakiin lisätään viittaukset ihmiskaupan uhreihin. Tästä huolimatta siinä ehdotetaan, että sosiaalihuoltolain 11 §:n 5 kohtaan li-

2.8.2022

Sosiaali- ja terveystoimialan toimialajohtaja

sätään maininta muusta hyväksikäytöstä tuen tarpeena, jota varten on järjestettävä sosiaalipalveluja. Perusteena ratkaisulle on, että kytkentä rikosnimikkeeseen olisi ongelmallinen, koska sosiaalityöntekijä pystyy käytännön työssä harvoin erottamaan, onko henkilö joutunut ihmiskaupparikoksen vai jonkin sen lähirikoksen uhriksi (s. 33).

Perustelut ovat ristiriidassa sen kanssa, että luonnoksen ehkä keskeisin esitys on vähentää ihmiskaupan uhriksi joutuneen henkilön auttamisen liitännäisyyttä rikosprosessiin. Luonnoksessa ehdotetaan, että muun muassa voimassa olevan vastaanottolain 34 ja 35 §:n sisältämien ilmaisujen "ihmiskaupparikoksen uhri" sijasta käytettäisiin muotoilua "ihmiskaupan uhri". Ilmaisuu ihmiskaupan uhri ei myöskään merkityssisällöltään rajoitu koskemaan ainoastaan rikoslain 25 luvun 3 §:ssä rangaistavaksi säädetyn ihmiskaupan asianomistajaa. Edelleen maininta muusta hyväksikäytöstä on liian yleinen, kun halutaan lisätä ihmiskaupan ja sen uhrien sekä avun tarpeen tunnistettavuutta.

Edellä sanotun perusteella toimiala katsoo, että maininta muusta hyväksikäytöstä tulisi muuttaa viittaukseksi ihmiskaupan uhriin ja lisätä se myös terveydenhuoltolakiin.

Lisätiedot

Karri Välimäki, lakimies, puhelin: 310 43970

karri.valimaki(a)hel.fi

Sari Karisto, etelän aikuissosiaalityön päällikkö, puhelin: 310 37579

sari.karisto(a)hel.fi

Seija Meripaasi
vs. sosiaali- ja terveystoimialan
toimialajohtaja

Saila Nummikoski
vs. perhe- ja sosiaalipalvelujen
johtaja